

'Sociale flexibiliteit'

'Sluiten en onderhouden van vriendschappen'

Inhoudsopgave

Toelichting bij deze handelingssuggestie	2
Aanpak	3
<i>Leerdoelen</i>	3
<i>Pedagogische interventies</i>	4
<i>Randvoorwaarden</i>	5
<i>Suggesties voor aanpak</i>	5
<i>Verwijzing naar spellen/prentenboeken</i>	6
Achtergrondinformatie	8
Bronnen	9

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

Toelichting bij deze handelingsuggestie

Leerkrachtvragenlijst Sociale flexibiliteit

1. Sluit makkelijk een compromis met een medeleerling.
2. Staat open voor nieuwe plannen, ideeën en activiteiten.
3. Laat een eigen werkwijze of eigen idee makkelijk los.
4. Toont veerkracht.

Leerlingvragenlijst Je aanpassen als dat gevraagd wordt.

1. Ik pas mijn eigen idee aan, als een ander een goed idee heeft.
2. Ik ga overleggen, als een ander iets anders wil dan ik.
3. Ik denk ook aan wat de ander wil, als we moeten kiezen.
4. Ik verander mijn idee als een ander dat graag wil.

Onder **sociale flexibiliteit** wordt het volgende verstaan: *Sociale flexibiliteit is de vaardigheid om het eigen gedrag aan te passen op veranderende omstandigheden en situaties in het sociale verkeer.*

Onder **sluiten en onderhouden van vriendschappen** wordt het volgende verstaan: *Vriendschap tussen kinderen is een min of meer exclusieve wederkerige relatie tussen meerdere kinderen. Vrienden zijn elkaar trouw, vertrouwen elkaar en houden rekening met elkaar. Je deelt elkaars geheimen niet zonder toestemming. Dit geeft een mate van exclusiviteit. Vriendschappen kunnen opbloeien, verdiepen, maar ook uitdoven. Tot vriendschap kun je iemand niet dwingen, bij afwijzing moet degene die afgewezen wordt dit accepteren en op zoek gaan naar een andere vriend(in).*

Aanpak

Leerdoelen

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociale flexibiliteit en het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociale flexibiliteit kan dit sociale autonomie zijn (balans egoveerkracht) en impulsbeheersing (ruimtegevende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
		<ul style="list-style-type: none">Trekt zich terug als de ander met rust gelaten wil wordenDurft een andere keuze te maken dan een vriend		<ul style="list-style-type: none">Maakt verschil in wie hij iets verteltMerkt het wanneer een ander zich gekwetst voelt en stemt zijn gedrag hier op af

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?

- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

Pedagogische interventies

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociale flexibiliteit voor deze groep is laag. Het kan zijn dat je zelf als leerkracht ruimtenemend gedrag laat zien: ben je zo duidelijk en consequent, dat er voor leerlingen geen reden is om flexibiliteit te tonen? Of ben je iemand die zich snel aanpast aan wat er in de klas op je afkomt en in hoge mate sociale flexibiliteit laat zien? Kijk goed wat de individuele leerlingen nodig hebben. Wanneer je weet dat een kind moeite heeft met jouw hoge mate van sociale flexibiliteit, kan het wenselijk zijn om meer structuur te bieden en dus minder flexibel te zijn.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven
- **Positieve betrokkenheid tonen**
- **Positieve bekrachtiging geven**
- Leren problemen oplossen

Voor kinderen met lage sociale flexibiliteit kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Positieve betrokkenheid tonen: zorg voor een veilige omgeving voor de leerlingen, waarin een goede sfeer heerst en de leerlingen weten dat ze erbij horen. In zo'n omgeving voelen kinderen zich veilig en durven zij zichzelf te zijn. Dit is positief voor het onderhouden en aangaan van vriendschappen. Door zelf interesse en respect voor de leerlingen te tonen, stimuleer je hen om dit ook naar elkaar toe te doen. De kans is groot dat leerlingen jouw gedrag overnemen en ook zij rekening houden met elkaar (wanneer een ander zich bijvoorbeeld gekwetst voelt).

Positieve bekrachtiging geven: Leerlingen die het moeilijk vinden om zich flexibel op te stellen, hebben baat bij positieve feedback. Geef een compliment wanneer je ziet dat een leerling een bij de situatie passende reactie laat zien wanneer een ander aangeeft met rust gelaten te willen worden. De leerling wordt zo bevestigd in zijn gedrag. Maak het compliment specifiek, door het gedrag van de leerling te benoemen, bijvoorbeeld 'wat goed dat jij wegloopt, wanneer de ander aangeeft dat hij alleen wil zijn'. Benoem ook als een leerling het lastig vindt om zichzelf flexibel op te stellen, welke stappen al wel goed gaan. de leerling zal zo gemotiveerd blijven om het nog eens te proberen.

Randvoorwaarden

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaats kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

Suggesties voor aanpak

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Trekt zich terug als de ander met rust gelaten wil worden (6-8 jaar) – stop houd op

Besprek met elkaar wat je doet als iemand aangeeft het niet leuk te vinden ('stop houd op'). Draai je om en loop weg, zoek een ander vriendje op om mee te spelen of probeer het na een paar minuten nog een keer. Besprek daar ook bij dat het niet betekent dat die ander je niet leuk vindt, maar dat je soms alleen wilt zijn.

- Dit kun je met de kinderen oefenen in de klas. Maak tweetallen waarbij nummers 1 de opdracht krijgen om te zeggen dat hij met rust gelaten wil worden. Nummers twee moeten hier op reageren door bijvoorbeeld weg te lopen.
 - Besprek het na: hoe voelt het voor ze om weg te lopen?

Durft een andere keuze te maken dan een vriend (6-8 jaar) – activiteit kiezen

Wanneer leerlingen geneigd zijn om dezelfde activiteit te kiezen als hun vriend, is het goed om als leerkracht na te gaan waarom zij dit doen. Zijn ze vrienden en willen ze graag iets

samen doen? Of durft één van beiden niet iets anders te kiezen omdat hij bang is voor de reactie van de ander? Of is deze persoon makkelijk en heeft het geen voorkeur?

- Bij het indelen van leerlingen bij bepaalde activiteiten kun je hier op in spelen door zelf de groepjes in te delen. Bedenk een circuit vorm met een aantal activiteiten. Leg de activiteiten uit en zeg hoeveel leerlingen aan elke activiteit kunnen meedoen.
- Vraag de leerlingen wie wil beginnen met activiteit 1. Kies zelf uit de leerlingen die hun vinger opsteken, zorg dat je leerlingen die altijd bij elkaar zitten nu uit elkaar haalt. Laat de ander één van de andere activiteiten kiezen, maar vertel erbij dat ze die andere activiteit nog wel gaan doen (na een aantal minuten draai je met je groepje door naar de volgende activiteit).
 - Je kunt ook groepjes indelen door één leerling te vragen wat hij wil doen. vraag wie dat nog meer wil doen en kijk wie hier op reageert. Kies kinderen voor die activiteit omdat het een leuke activiteit is of omdat die leerling het kiest? Bespreek dit met ze.
- Laat iedereen 'anoniem' een keuze maken. Bijvoorbeeld als leerlingen mogen kiezen tussen verschillende knutselwerkjes, of bij gymnastiek. Laat elk kind hun naam en voorkeur op een briefje schrijven. Zo voorkom je dat ze iets kiezen wat hun vriend ook doet.

Maakt verschil in wie hij iets vertelt (10-12 jaar) – kiezen met wie je deelt

Bespreek met de leerlingen dat je niet alles met iedereen deelt. Dat kun je bijvoorbeeld doen met het volgende spel:

- Deel de klas in 4 hoeken. Er moet genoeg bewegingsruimte zijn tussen de hoeken. Hoek 1 staat voor de familie, hoek 2 vrienden, hoek 3 de meester of juf en hoek 4 niemand.
- Lees een situatie voor of laat een kind één bedenken. Bijvoorbeeld 'je vindt het eng om naar de tandarts te gaan', 'je hebt nieuwe kleren' of 'je hebt ruzie met je vriend(in)'.

Merkt het wanneer een ander zich gekwetst voelt en stemt zijn gedrag hier op af (10-12 jaar) – klassengesprek

Bespreek met de kinderen wat 'gekwetst voelen' is. In welke situaties voel je je gekwetst en hoe uit zich dat? Geef zelf als leerkracht een persoonlijk voorbeeld en vraag daarna aan de kinderen om een voorbeeld te geven (mag echt meegemaakt zijn, maar ook verzonnen). Bedenk daarna met zijn allen ideeën hoe je iemand kunt helpen die zich gekwetst voelt. Soms helpt het om te praten, afleiding te zoeken of diegene even alleen te laten. Wat het beste werkt, hangt van de situatie en de persoon af.

Verwijzing naar spellen/prentenboeken

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociale flexibiliteit binnen het sluiten en onderhouden van vriendschappen. Hieronder volgt een suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Coöperatief spel 'De wilde paarden' / uitgeverij: Family Pastimes /
aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: vanaf de onderbouw / duur: 15
minuten

De wilde paarden lopen los in een groot gebied. De spelers trekken erop uit met asso's en verrekijkers om zo veel mogelijk paarden bijeen te drijven en binnen de omheining te brengen om ze te voeden en aan te laten sterken. De paarden kunnen overal zijn. Op hun zoektocht naar de paarden zullen de spelers uit moeten kijken voor vallende rotsblokken die de paden kunnen blokkeren en de paarden kunnen insluiten. De spelers zijn een team en delen hun materiaal en hun ideeën. Ze helpen elkaar om zoveel mogelijk paarden te vinden en via het pad binnen de omheining te brengen.

In dit spel zijn verschillende strategieën mogelijk en zullen de leerlingen door samen te werken de beste strategie moeten bepalen. Er wordt een zekere mate van sociale flexibiliteit verwacht van leerlingen, bijvoorbeeld om een andere keuze te durven maken dan een vriend, maar ook om te gaan met anderen die zich gekwetst of gepasseerd voelen wanneer er niet voor hun idee wordt gekozen.

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

Achtergrondinformatie

Deze handelingssuggestie gaat om sociale flexibiliteit binnen het sluiten en onderhouden van vriendschappen.

Sociale flexibiliteit is in feite de vaardigheid van het 'loslaten'. Bij loslaten kan gedacht worden aan het loslaten van eigen ideeën, plannen en dergelijke, omwille van het feit dat er bijvoorbeeld prioriteit gegeven moet worden aan een andere activiteit. Een kind dat deze vaardigheid beheerst kan zich aanpassen aan de leefwereld. Het staat open voor ideeën van een ander en kan het eigen idee daarop aanpassen. Het kind kan tot een compromis komen.

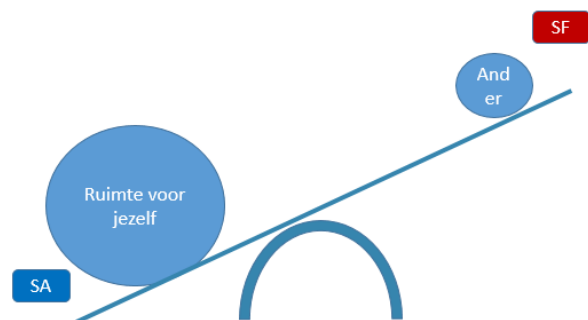
Sociale flexibiliteit beïnvloedt de kwaliteit van de interacties met anderen. Een kind dat sociaal flexibel is, is in staat om in te spelen op sociale situaties (De Niet, 1993). Het kan zich makkelijk aanpassen en afstemmen op de omgeving.

Als een kind deze vaardigheid niet of onvoldoende beheerst, betekent dit voor de ontwikkeltaak 'aansluiting zoeken en houden bij de groep' dat het kind zich eenkennig opstelt en het sluiten van vriendschappen vermijdt. Ook heeft het de behoefte om te 'controleren' (Kok, 2005). Het kind houdt graag de regie over de ander.

Relatie met andere Zien!-dimensies

- Sociale autonomie

Een kind met een beneden gemiddelde of lage score op sociale flexibiliteit én een bovengemiddelde of hoge score op sociale autonomie weet vaak heel goed wat het wel en niet wil, en is geneigd daar erg aan vast te houden. Dat verklaart de bovengemiddelde tot hoge score op sociale autonomie. Het betekent dat het kind weinig veerkracht toont: het komt star over. Het kan goed vasthouden aan zijn eigen ideeën of voorkeuren, maar kan niet goed inschatten wanneer het goed is om eigen ideeën los te laten. Dat betekent dat het kind weinig ruimte geeft aan een ander. 'De wip' is niet in evenwicht.

- Inlevingsvermogen

Bij kinderen die weinig sociale autonomie laten zien, is nogal eens te zien dat ze een lage of beneden gemiddelde score op inlevingsvermogen hebben. De score op inlevingsvermogen moet meegewogen worden bij het kiezen van de juiste aanpak. Inlevingsvermogen wil zeggen dat je je kunt verplaatsen in de ander. Het is als het ware de sociale antenne. De kwaliteit van het sociale contact met anderen wordt in belangrijke mate beïnvloed door de vaardigheid je in te kunnen leven in en af te kunnen stemmen op die ander. Dankzij ons inlevingsvermogen zijn we ook in staat om sociale situaties te begrijpen. Sociale leerbaarheid wordt sterk bepaald door Inlevingsvermogen. Als een kind zich in kan leven in een ander, zal het waarschijnlijk ook gaan bedenken dat het aangenaam is wanneer het zich soms flexibel opstelt. Heeft het kind naast een beneden gemiddelde of lage score op Sociale flexibiliteit ook een beneden gemiddelde of lage score

op Inlevingsvermogen, overweeg dan of het niet beter is om (ook) in te steken op het vergroten van het inlevingsvermogen.

Bronnen

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.

Kok, J.F.W. (2005). *Specifiek opvoeden. Orthopedagogische theorie en praktijk.* Utrecht: De Tijdstroom.

Niet, P. de (1993). *Het handelen van de leerkracht in leerlinggericht onderwijs.* Amersfoort: Acedemische uitgeverij.